

CURIOSUM

PIET CREVE, collectiemedewerker Amsab-ISG

Een boekje uit Buchenwald

Als je al geruime tijd meedraait in een cultureel archief als Amsab-ISG, kan je wel eens denken dat je alles gezien hebt: verweesde archieven in vochtige kelders, een handgeschreven bestuursakkoord verdwaald tussen een pak nooit verstuurde uitnodigingen, verdwenen Belgische archieven die na decennia alsnog opduiken in Moskou ... Tot iemand belt met de mededeling dat ze een boekje uit Buchenwald heeft en vraagt of dat ons misschien interesseert.

Het kamp Buchenwald bij de stad Weimar ging open in 1937. In de verhullende terminologie van de nazi-ideologie was Buchenwald een concentratiekamp. Iedereen die niet paste in het mens- en maatschappijbeeld van de nazi's werd er 'geconcentreerd': politieke tegenstanders, personen met een handicap, getuigen van Jehova, Roma en Sinti, homoseksuelen ... Aanvankelijk kwamen de gevangenen uit Duitsland, daarna ook uit de geannexeerde en bezette gebieden. Het kamp was tot april 1945 in bedrijf: ruim 250.000 gevangenen verbleven er, meer dan een vijfde overleefde het niet.¹

Ook Belgische politieke gevangenen kwamen in Buchenwald terecht. De meest bekende is wellicht Paul-Emile Janson, liberale voorman

en voormalig eerste minister, die in het kamp stierf. Ook Georges Hebbelinck zat in Buchenwald gevangen. Hebbelinck werd geboren in Gent in 1916 en begon zijn carrière als journalist. Hij was actief in de communistische beweging. Kort na de bezetting ging hij in het verzet, maar in april 1943 werd hij opgepakt en in Breendonk opgesloten. In mei 1944 volgde een transfer naar Buchenwald. Georges Hebbelinck overleefde het concentratiekamp, maar kwam als een gebroken man terug. Hij overleed in 1964.² Zijn dochters gaven zijn archief bij Amsab-ISG in bewaring.

Het telefoontje kwam van een van hen. Jarenlang had ze een klein boekje gekoesterd en bewaard, waarvan ze zich herinnerde dat haar vader het had meegebracht uit Buchenwald.³ Het was gemaakt door een adolescent. Hij beschreef en tekende het leven en de dood in het kamp: op elk blad staat een potloodtekening en een stuk van een gedicht in het Duits. Om koud van te worden. De kaft van het boekje is gemaakt van gerecycleerde Rode Kruispakketten; waar de jongen het papier en de potloden vandaan haalde, is een raadsel.⁴

J.S., meer dan die initialen hebben we niet. Het zou om een zigeunerjongen gaan die het kamp niet heeft overleefd. Georges Hebbelinck heeft het boekje gered van de vergetelheid, zijn dochter heeft het aan Amsab-ISG toevertrouwd. In samenspraak met haar plannen wij het op onze beurt door te geven aan de Kazerne Dossin.⁵ In dat memoriaal kan dit ontroerende en gruwelijk tijdsdocument het best een plaats krijgen. Het is allicht ook de geschikte plek om het verhaal van dit boekje verder uit te zoeken.

¹ Voor meer informatie, zie: <http://www.buchenwald.de>.

² Rik DE CONINCK, *Stortingslijst van het archief van Georges Hebbelinck*, Gent: Amsab-ISG, 2006.

³ Gebaseerd op twee gesprekken met Rita Hebbelinck, december 2013.

⁴ Het boekje heeft de tand des tijds vrij goed doorstaan, maar is ondertussen gerestaureerd.

⁵ Voor meer informatie, zie: <http://www.kazernedossin.eu>.

2. Gedicht.
 Wir liegen noch in Bette,
 Ein Pfiff kam durch die Nacht gelaut,
 Da waren wir schon alle auf.

9.

Los Jungs: Gewaschen wie ein Fisch,
 Und dann schnell ran an euren Tisch.

Wir sahen doch ja alle schon,
 Da kam auch schon die Portion

11.

Da haben wir kaum gegessen,
 Da heisst es auch schon raus,
 da Drängten wir uns alle,
 die Kleine Tür hinaus.

13.

Mir kam es vor wie ein Gedicht
 Verflucht die Zeit vergeht
 doch nicht

15.

O das ist doch eine Not,
 Es gibt schon wieder fünfzig Brot

17.

Arbeiten gingen wir doch dann,
 da zürte uns schon der Kopf an

19.

Da endlich feierabend galt?
 Hurra das war doch heute schnell.

21.

Riechst du das Essen in 1. Stock,
Los schnell hinein in unseren Block.

Herr Stubendienst Teiln sie schon
aus,
ich hab ein Hunger wie die
Maus.

Siehst du den Fass da Drüben,
Heut giebt es Steckrüben.

Das ist mir schon zu Dadel,
Seit rich es pfeift es ist Appel.

Wir stellten uns in 10. Reih,
Da kam auch schon der Papagei.

Da Endlich: Achtung fertig Stant,
Ansprüken ihr Verflucht es Bänd.

Wier Liefen alle in die Blöcke,
Wie eine Herde Ziegenböcke.

Wier Legen uns ins Bett hinein,
Und schliefen wieder feste ein.

Seht ihr so geht es immer zu
in Lager hast du niemals Ruh,
Sogehet das immer Tag aus, Tagen,
Wann wird das schon ein Ende sein.

Verflucht das ist mir schon zu Bänd,
Wir stanten jetzt schon eine Stund,

Wij lagen nog in bed.
Een kleintje liep 's nachts rond
zo waren wij allen wakker.

Vooruit kinderen: gewassen als een vis
en dan snel aan jullie tafel.

Wij zitten allen netjes klaar
dan komt al onze portie aan.

Oh, dat is toch pover
Het is weer zuur brood

Nadat wij nauwelijks gegeten hebben,
klinkt het al: 'naar buiten'
dan dringt iedereen tegelijk
door de kleine deur naar buiten.

Wij gingen dan aan het werk.
En daar kwam de kar ons al tegemoet.

Voor mij was het als een gedicht
maar de tijd ging ellendig traag voorbij.

Dan horen wij eindelijk de feestavondsirene
Hoera, vandaag ging het toch snel.

Ruik je het eten op het 1e verdiep,
vooruit, snel daarheen naar ons blok.

Zie je de vaars daar buiten
vandaag krijgen we ons lievelingseten.

Mijnheer de kamerwacht deel maar al uit
ik heb een honger als een muis.

Dat is hier een enorm kabaal
Wees rustig want het fluitsignaal krijgt appel
Wij gingen in de rij staan,
daar kwam dan al de papegaai.

Vervloekt, voor mij is het te bont
Wij stonden daar nu al een uur,

En eindelijk: Pas op sta klaar!
en oprukken naar de vervloekte bende.

Wij liepen allen naar de blokken
zoals een kudde geitenbokken

Wij gingen in ons bed liggen
en slieden terug snel in.

Kijk, zo gaat het er altijd aan toe
in de kampen heb je nooit rust,
zo gaat het dag in, dag uit
Wanneer zal dit ooit eindigen.

Einde.